

УДК 39 (=161.2)

Залізник Л. Л.

ПРОБЛЕМИ ЕТНОГЕНЕЗУ УКРАЇНЦІВ З ПОЗИЦІЙ СУЧАСНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕТНОЛОГІЇ

У статті аналізується стан проблеми походження українців з позицій сучасної європейської етнології. Сформована в радянські часи пізньосередньовічна версія походження українців суперечить загальноприйнятим нормам етнічного розвитку європейських народів.

Головною проблемою традиційної для радянської історіографії концепції етногенезу східних слов'ян, в тому числі українців, є її невідповідність універсальним законам етнічного розвитку європейських народів. До загально визнаних сучасною європейською етнологією принципів етнічної історії середньовічної Європи належать наступні:

1. Методологічний підхід до етносів як етнокультурних організмів, що в певний час народжуються, проходять життєвий цикл і неминує дезінтегруються, розчиняючись серед сусідів.

2. Вік етносу визначається ретроспективно, шляхом встановлення за допомогою різних дисциплін (історія, археологія, мовознавство, етнографія, антропологія тощо) початку безперервності етнокультурного розвитку конкретного народу.

3. Переважна більшість європейських народів, що мешкають в зоні культурно-історичного впливу Римської імперії, народилися в ранньому середньовіччі у V-VII ст. (французи, німці, англійці, іспанці, чехи, серби, хорвати, поляки та ін.).

4. Племянний етап розвитку європейських етносів закінчився в IX-X ст. їх консолідацією у власних державах (Англійській, Французькій, Чеській, Сербській, Польській та ін.), які нерідко поширювалися на етнічні території сусідніх народів, набуваючи форм середньовічних імперій (Англійська, Іспанська, Французька, Польська, Київська Русь).

5. У відсталіх провінціях імперій в процесі їх колонізації метрополією зароджувалися молоді постімперські етноси. Вони виникали внаслідок синтезу місцевих традицій з мовно-культурним комплексом імперського народу-

завойовника і починали власне історичне буття з моменту відокремлення від імперії. Так, на варварській периферії Римської імперії народилися романські народи (іспанці, португальці, французи, румуни та ін.). Іспанська імперія породила іспаномовних мексиканців, чилійців, аргентинців, перуанців, венесуельців, кубинців тощо, Англійська - англо-мовних американців, канадійців, австралійців, Португальська - бразильців, Французька - квебекців.

Сучасний стан етнологічних джерел дозволяє узгодити етногенез українців із зазначеними універсальними законами етнічного розвитку середньовічної Європи. Римська імперія, як відомо, була фундаментом середньовічної Європи. Вона успадкувала державну релігію Риму - християнство, римське право, греко-римську інтелектуальну спадщину, культуру, мову. Латина стала мовою церкви, науки та дипломатії західноєвропейської цивілізації. Дезінтеграція Римської імперії була настільки значущою подією для Старого Світу, що з неї починають нову історичну епоху - Середньовіччя. Розпад будь-якої імперії супроводжують війни, які метрополія веде з колишніми колоніями та сусідніми державами. Не випадково падіння Риму збіглося з великими пертурбаціями на континенті, відомими під назвою Великого переселення народів. Поступово ситуація стабілізується. Тому безперервність розвитку європейських етносів у зоні культурно-історичного впливу Риму прослідковується саме з раннього середньовіччя. З цієї причини саме в цей час народилися згадані великі етноси Європи.

У Східній Європі впливи греко-римської цивілізації поширювалися через античні ко-

лонії Північного Надчорномор'я головним чином в межах України. Тому етноісторичний розвиток території України випереджав більш віддалені від античних центрів регіони Східної Європи і наближався до темпів історичного розвитку країн Західної та Центральної Європи, що розвивалися під потужним впливом античної греко-римської цивілізації.

Тому безперервність етнокультурного розвитку на українських етнічних землях між Карпатами, Прип'яттю та Київським Подніпров'ям, як і на землях інших великих європейських етносів, що перебували в зоні впливу Римської імперії, прослідковується з раннього середньовіччя, а саме з кінця V ст. Дані археології, мовознавства, антропології, письмові джерела переконливо свідчать про тяглість, неперервність розвитку в Північно-Західній Україні одного етнічного організму від дулібів, склавинів та антів до сучасних українців. Археологічними відповідниками згаданих племен є празька та пеньківська культури V-VII ст., які трансформувалися в праукраїнські літописні племена волинян, деревлян, полян, білих хорватів, уличів, тиверців Північно-Західної України (лука-райковецька культура VIII-IX ст.). Остання була безпосереднім генетичним підґрунтям Південної Русі. Саме цей середньовічний етнос створив державу Русь, яка швидко трансформувалася в ранньосередньовічну імперію, що в X-XIII ст. здійснювала потужну колонізацію безмежних лісових просторів півночі Східної Європи. Внаслідок колонізації праукраїнським Києвом балтських та фінських племен лісової смуги Східної Європи постали молоді балто-руські (білоруси, псково-новгородці) та фінно-руські (росіяни) етноси [1].

Отже, як стародавній Рим романізував свою варварську периферію, так княжий праукраїнський Київ русифікував (від Русь, а не Росія) лісову північ Східної Європи. Відповідно до універсальних законів етнічного розвитку відсталих провінцій на варварській периферії Римської імперії постав спектр похідних від латинян молодих романських етносів (іспанці, португальці, французи, румуни). Відповідно, внаслідок колонізаційних зусиль праукраїнського княжого Києва на далекій північній периферії імперії сформувалися молоді етноси білорусів, псково-новгородців, росіян.

Як власна етнічна історія романських народів почалася після розпаду Римської держави, так і молоді руські етноси виходять на

історичну арену після розпаду Київської Русі. З позицій етнічної історії так звана доба феодальної роздробленості (XII - поч. XIII ст.), фактично, є періодом боротьби молодих білоруського, псково-новгородського, російського субетносів за політичну незалежність від праукраїнського імперського Києва. В нестримному бажанні до незалежності молоді руські етноси утворювали антикиївські військові коаліції і 1169 та 1203 р. навіть брали штурмом та руйнували столицю імперії. Врешті-решт вони звільнилися від опіки імперської метрополії, але Київська Русь як держава фактично розпалася ще до приходу татар [2].

Український етнос втратив створену ним імперію, але продовжив своє буття в бездержавному стані на своїх етнічних територіях. У XVII ст. він робить нову спробу творення власної держави під проводом Богдана Хмельницького. Третя та четверта спроби державного будівництва українцями припадає на 1917-1920 рр. та сучасність.

Наведена схема історичного буття українського етносу відповідає універсальним нормам етнічної історії великих етносів Європи. Тяглість історичного розвитку на етнічних землях українців у Північно-Західній Україні простежується з раннього середньовіччя. Отже, українці, як і французи, англійці, чехи, серби, поляки зародилися у післяримський час. Більшість народів Західної та Центральної Європи творять свої держави у IX-X ст. Тому невизнання Київської Русі державою українців на давньоруському етапі історичного розвитку суперечить універсальним законам етнічного розвитку середньовічної Європи. Адже аналогічні і синхронні їй держави, що виникли в той же час на землях французів, німців, англійців, чехів, сербів, хорватів беззаперечно визнаються світовою наукою першими державами відповідних етносів. Іншими словами, за канонами сучасної етнології, мешканці княжого Києва, Чернігова та Галича X-XIII ст. були українцями настільки, наскільки сучасні їм жителі Лондона, Парижа чи Кракова були відповідно англійцями, французами та поляками.

Етногенез білорусів, псково-новгородців та росіян також узгоджується з універсальними законами етнотворення. Як латиняни в процесі колонізації периферії своєї імперії породили романські етноси, іспанці - іспаномовні етноси Південної Америки, англійці - англословні етноси Північної Америки та Австралії, так давньоукраїнці Русі (у первинному ро-

зміні Київського Подніпров'я) породили згадані молоді руські етноси. Якщо користуватися родинною термінологією, то білоруси і росіяни не брати, а діти українців, так само, як дітьми латинян є французи, іспанці, румуни; англійців - американці, канадійці, австралійці; іспанців - мексиканці, чилійці, аргентинці тощо.

Уже говорилося, що в основі цієї схеми етнотворення в середньовічній Європі лежить принцип неперервності, тягlosti етноісторичного розвитку на етнічних землях народів Європи з часів падіння Риму. Не суперечить принципу безперервності розвитку європейських етносів протягом середньовіччя і періодична зміна ними етнімів. Поляки у середньовічних хроніках фігурують як ляхи, румуни - волохи, росіяни - московіти. Не є винятком з цього правила і українці. На ранньому племінному етапі своєї етнічної історії V-X ст. вони не мали спільного етнімі, а кожне праукраїнське плем'я чи племінне об'єднання носило власне ім'я: дуліби, склавини, анти, волиняни, деревляни, білі хорвати, уличі, тиверці, поляни. З часів консолідації в єдиній державі праукраїнці почали зватися руськими, русами, русинами. Оскільки держава поширилася на землі сусідніх етносів, то етнімі державотворчого народу був поширений і на підкорені провінції, що властиво всім державам імперського типу. Навіть зараз московські урядовці звать росіянами не тільки представників профільного етносу Російської Федерації, а всіх її мешканців, в тому числі калмиків, татар, башкирів, осетин, чеченців, чукчів та ін. З пізнього середньовіччя етнімі руський на теренах України почав поступово витіснятися новим - українець. Однак ще Богдана Хмельницького називали "князем руським", а корінних мешканців Галичини та їхню мову поляки звали руськими ще на початку XX ст. Русини Карпат - це релікт старого етнімі українців, який остаточно був замінений новим лише в нашому столітті.

Біля витоків згаданої ранньосередньовічної версії походження українців стояв М.С.Грушевський, який починав їх етногенез від історичних антів V-VII ст. [3]. На противагу їй в радянські часи сформувалася пізньосередньовічна схема етногенезу східних слов'ян. Вона базується на концепції давньоруської народності, яку вперше сформулював В.В.Мавродін 1948 р. Суть її полягає в тому, що державу Київська Русь створив окремих

східнослов'янський давньоруський етнос, який під ударами татар, литовців та поляків розпався на частини, з яких у пізньому середньовіччі в XIV-XV ст. утворилися росіяни, українці та білоруси. Отже, саме народження їх сталося зі злої волі агресивних сусідів. Тому возз'єднання східних слов'ян в єдиній державі (конкретно в Російській імперії) фактично виглядає не як загарбання Москвою земель сусідів, а як поновлення історичної справедливості [4].

Прозора неоімперська суть офіційної радянської концепції походження східних слов'ян від давньоруського етносу забезпечила її популярність в радянській і живучість у пострадянській історіографії. На цих позиціях понині стоїть переважна більшість російських медієвістів. Пізньосередньовічна версія походження східних слов'ян абсолютно не узгоджується із зазначеними універсальними принципами етногенезу європейських народів. За своєю генезою, фактично, вона є черговою трансформацією історичного міфу Російської імперії.

Нагадаю, що імперським історичним міфом називають ненаукову версію минулого, яка не відповідає історичній правді, але виправдовує експансію імперії на землі сусідів. За Геродотом, Дарій 514 р. до н.е. здійснив похід у Скіфію нібито щоб помститися скіфам за давні напади на Мідію, а не заради розширення меж Перської імперії. Середньовічні Іспанія, Португалія, Англія, Франція завойовували Новий Світ нібито не заради імперських амбіцій, а для навернення аборигенів до істинної християнської віри. Благородними намірами допомоги православним братам сербам та болгарам Росія прикривала свою експансію на Балкани. Гітлер збирався включити Україну до імперії Третій Рейх на підставі перебування на її території на зорі середньовіччя германських племен готів.

Імперський історичний міф народжується разом з імперією, оскільки покликаний виправдати загарбання сусідніх країн. Російський імперський міф почав формуватися в XV ст. разом з експансією Москви на колишні землі Київської Русі- Він неодноразово трансформувався протягом останніх п'яти століть відповідно до змін історичної ситуації. Перша його історична форма відома під назвою "Москва - третій Рим, а четвертому не бути". Після падіння християнського Константинополя під ударами турок-мусульман 1453 р. Москва проголосила себе його правонаступни-

цею і єдиною захисницею православ'я. Московських князів починають виводити від біблійного Ноя, фараона Рамзеса, римського імператора Августа, візантійського Костянтина. Висуваються територіальні претензії на колишні землі Київської Русі, яка нібито була у васальній залежності від візантійських імператорів [5]. Сумнівна спорідненість з останніми дає московським князям підстави не тільки заявляти про їхні династичні права на всі землі Русі, але й здійснювати експансію на Новгородщину, Смоленщину, Київщину.

Наступним варіантом російського імперського міфу була белетристична версія історії Росії, сформульована письменником-романтиком М.Карамзіним на початку XIX ст. Вважаючи, що письменник повинен бути "органом патріотизму", він включив Київську Русь в національну історію Росії. Київські князі в його "Історії державства Російського" 1818 р. незмінно називаються російськими, княжа дружина - російським воїнством, а відомий вислів лаврського літописця Нестора "Київ - мати городів руських" несподівано трансформувався у "Київ - мати городів російських" [6]. М.Карамзін сформулював основні положення офіційної імперської історії Росії, що мало змінилися протягом XIX - поч. XX ст.

М.Погодін в середині XIX ст. розвинув погляди імперської історіографії на етнічну суть Київської Русі, надаючи їй відповідної епосі наукоподібної форми. Спираючись на хибне твердження І.І.Срезневського про близькість церковнослов'янської мови як до мови мешканців княжого Києва, так і до російської, він проголосив творцями Київської Русі росіян. Під ударами татар у XIII ст. вони нібито переселилися на Верхню Волгу, де започаткували нову Московську державу. Малороси з Волині та Прикарпаття, за М.Погодіним, заселили спорожніле Київське Подніпров'я лише в пізньому середньовіччі в XIV-XV ст. [7].

Погодінська концепція викликала різку негативну реакцію з боку українських істориків та мовознавців (М.Максимович, М.Костомаров, В.Антонович, М.Драгоманов, М.Дашкевич, П.Житецький, О.Потебня, А.Кримський та ін.). Вибухнула запекла суперечка "між южанами і северянами" за історичну спадщину княжого Києва, що тривала близько 50 років [8].

Вже з другої половини XIX ст. сумніви щодо правдивості офіційної, імперської версії етнічної історії Східної Європи висловили не тільки згадані українські, а й деякі відомі

російські історики. На їхню думку, Київська Русь не могла бути заснована росіянами, бо на час її постання в IX ст. великоруська гілка східних слов'ян ще взагалі не існувала.

Доречно процитувати міркування російського історика К.Д.Кавеліна з праці "Мысли и заметки о русской истории", яка вперше вийшла друком ще 1866 р. Однак офіційні історики Російської імперії та Радянського Союзу, фактично, ігнорували її. На думку відомого російського історика М.Покровського [9], це пояснюється невідповідністю думок К.Д.Кавеліна офіційній імперській історичній концепції. Говорячи про етногенез росіян, останній стверджує: "...Мы прожили не тысячу лет, а гораздо меньше. Раскроем первую нашу летопись, которая писалась во всяком случае не позже XI в. Составитель ее знает малороссиян и перечисляет разные отрасли этой ветви русского племени; называет северо-западные отрасли того же племени; кривичей (белоруссов) и славян, упоминает еще радимичей и вятичей, происшедших от ляхов; но замечательно, что великоруссов он вовсе не знает. На восток от западных русских племен, где теперь живут великоруссы, обитают, по летописи, финские племена... Где же были тогда великоруссы? О них в перечислении племен, живших в теперешней России, не упоминается ни слова... Из его совершенного умолчания следует заключить, что в то время этой.., ветви русского племени, еще не существовало. С другой стороны, мы знаем, что колонизация финского востока началась с XII века. Таким образом, мы имеем все основания предполагать, что великоруссы образовались в особую ветвь не ранее XI века... Спрашивается, что же такое великоруссы?.. Восточная отрасль русского племени образовалась частью из переселенцев из Малороссии и северо-западного края на финской земле, частью из обруселых финнов...Обрусевшие финские племена внесли новую кровь, новые физиологические элементы в младшую ветвь русского племени... В образовании великорусской ветви, ее расселении и обрусении финнов состоит, интимная, внутренняя история русского народа" [10].

К.Д.Кавеліну вторять такі знані російські вчені, як В.Ключевський: "В особе князя Андрея (Боголюбского) великоросе впервые вышел на арену истории" [11] та О.Піпін: "Историческая деятельность древнего Киева принадлежит южной отрасли"[12].

Отже, самі російські історики ще у ХІХ ст. почали заперечувати офіційну імперську концепцію етнічної історії Східної Європи, за якою фундаторами Київської Русі були росіяни. Однак підсумок тривалої боротьби росіян та українців за історичну спадщину княжого Києва зробив 1904 р. М.Грушевський: "Київська держава, право, культура були утвором одної народності, українсько-руської; Володимиро-московська - другої, великоруської... Київський період перейшов не у володимиро-московський, а в галицько-волинський ХІІІ віку... Володимиро-московська держава не була ані спадкоємницею, ані наступницею Київської, вона виросла на своєму корені... Общеруської історії не може бути, як немає общеруської народності" [13].

На початок ХХ ст. не тільки українські, а й провідні російські історики визнають, що княжий Київ - невід'ємна частина національної історії українців, а не росіян. У радянській вищій школі історія східних слов'ян, фактично, викладалася за схемою М.Грушевського до початку 30-х років. Лідер радянської історичної науки 20-30-х років М.Покровський вважав "Київську Русь Мало-росією, тобто Україною" [14].

Після погромів історичних шкіл М.Грушевського в Україні та М.Покровського в Москві на початку 30-х років робляться певні спроби повернення до старих історичних схем Російської імперії. Внаслідок перемоги у Другій світовій війні Радянська імперія трансформувалася в світову наддержаву. Такі тектонічні зрушення в світовій геополітиці не могли не відбитися на офіційній історичній концепції Росії, яка завжди чутливо реагувала на зміну епох. Російський історичний міф набуває нової, модерної форми, суть якої полягає в народженні трьох братніх східнослов'янських народів у пізньому середньовіччі із спільної киеворуської коліски. Прогрес історичної науки унеможливив повернення до поглядів М.Погодіна, за якими Київську Русь заснували росіяни. Визнання ж українців на давньоруському етапі розвитку фундаторами останньої виставляло Москву в невідгідному світі завойовника України. Тому під тиском Кремля офіційна радянська історіографія творить концепцію давньоруської народності - окремого східнослов'янського етносу з власною мовою (старослов'янською), культурою (кирило-мефодіївський культурно-релігійний комплекс), державою (Київська Русь).

Першим відчув віяння часу і сформулював потрібну Кремлю нову історичну концепцію Російської імперії на радянському етапі розвитку В.Мавродін. У своїй праці 1948 р. "Формирование русской нации" він пише: "Від Ужгорода і Берладі до Мурома і Ростова твориться єдина духовна і матеріальна культура... Ледве чи можна сумніватися в тому, що в ІХ-Х ст. східне слов'янство склалося в єдиний руський народ... Так на підставі злиття в єдиний етномасив східнослов'янських племен у ІХ-ХІ ст. постав руський народ, предок руської, білоруської та української націй" [15]. Концепція єдиної давньоруської народності суперечила історичним фактам. 1951 р. на спеціальному засіданні в Інституті історії АН СРСР в Москві вона зазнала різкої критики з боку провідних російських медієвістів В.Пашуто, О.Зиміна, В.Сидорова, Г.Санжаєва. "По єдинодушному мненню учасників дискусії, часть доклада В.В.Мавродина, посвященная докиевскому периоду, является гипотетической и малоубедительной". У своєму заключному слові доповідач "согласился с рядом критических замечаний принципиального характера". Він погодився "пересмотреть вопрос о степени единства и общности Киевской Руси" і фактично відмовився від головних позицій концепції єдиної давньоруської народності [16].

Однак 10 січня 1954 р вийшли друком схвалені ЦК КПРС тези "Про святкування 300-річчя возз'єднання України з Росією". Щойно розкритикована провідними російськими вченими давньоруська народність, в існуванні якої засумнівався навіть її автор, була проголошена "колискою трьох братніх народів" і лягла в основу офіційної радянської концепції етнічної історії східних слов'ян. Проблема була переведена в політичне русло і будь-які наукові дискусії чи сумніви щодо давньоруської народності стали неможливими. Радянські медієвісти не могли протистояти освяченому ідеологами Кремля погляду на Київську Русь як домівку давньоруської народності, "колиску трьох братніх народів". Відданість цьому імперському міфу епохи сталінізму зберігає переважна більшість сучасних російських істориків [17].

Проблема давньоруської народності неодноразово розглядалася автором цих рядків [18]. Не витримують критики головні аргументи на користь її існування. Суттєві сумніви викликає сам факт існування окремої давньоруської мови, правомірність розгляду кирило-мефодіїв-

ського культурно-релігійного комплексу як етнокультури єдиного давньоруського народу. Адже римо-католицький комплекс Західної та Центральної Європи за доби середньовіччя не свідчив про існування єдиного етносу, від Вісли до Атлантики. Тим більше єдина держава Київська Русь не може бути свідченням етнічної єдності її населення. Як всі імперії, вона контролювала землі різних народів.

Однак головним недоліком концепції давньоруської народності є те, що, по суті, вона є типовою ідеологічною, а не науковою конструкцією. Адже виникла вона за прямої участі сталінських ідеологів Кремля без будь-якого критичного аналізу поглядів попередників. Тому переконливі аргументи на користь належності княжого Києва до етнічної історії українців класиків української та російської історичної науки М.Костомарова, К.Кавеліна, М.Драгоманова, М.Грушевського, А.Кримського, В.Ключевського, М.Любавського, М.Покровського, П.Струве та інших лишаються в силі. А доки перевірені часом аргументи останніх на користь української етнічної суті Південної Русі не спростовані, то сконструйована слухняною радянською наукою під проводом кремлівських ідеологів "давньоруська колиска трьох братніх народів" взагалі не має серйозних наукових підстав для існування в якості повноцінної наукової концепції.

Ще складнішими для розв'язання виглядають проблеми, що постають перед прибічниками існування в Київській Русі єдиного давньоруського етносу у зв'язку з неузгодженістю їхніх поглядів на походження східних слов'ян, в т.ч. українців, з універсальними принципами етнічного розвитку середньовічної Європи. Суперечливість пізньосередньовічної версії походження українців засадничим принципам сучасної етнології щодо етнічної історії народів Європи є переконливим свідченням сумнівності головних постулатів офіційної радянської версії етногенезу українців, білорусів та росіян. За своєю суттю та генезою вона є черговою трансформацією російського історичного міфу, головною метою якого здавна було ідеологічне виправдання імперської експансії на землі сусідів.

Нині в Україні прибічники "единой и неделимой" намагаються поширити нову версію вікопомної "колиски братніх народів". Її батько Ю.Шілов нещодавно повернувся з Москви,

де очолював "научно-культурний центр Російського общенародного движения, которое выступает за объединение народов СССР в единое экономическое пространство и оборонный союз на территории бывшего СССР" [19]. В його творах Україна - "самостийная Хохляндия", С.Бандера та бандерівці - фашисти, а на літературу українською мовою в нього алергія [20]. Себе він проголосив провидцем, Спасителем людства, а трипільську археологічну культуру, всупереч усім науковим фактам, - священною Аратою, спільною державою слов'ян. Дарма, що ані в Україні, ані за її межами немає жодного фахового археолога, який серйозно б ставився до екзотичних фантазів згаданого "провидця" від "Російського общенародного движения" щодо трипільської культури [21]. Затаврувавши мало не всіх своїх колег, як зрадників слов'янських святих та сіоністів, прибічник "оборонного союзу на території СССР" опускає колиску слов'янських народів в Україні на сім тисячоліть у глибину віків, що, звичайно, зобов'язує слов'ян до єднання. Зрозуміло, під чиєю егідою і проти кого. Україні знову пропонується повернутися в старе імперське стійло і звично плентатися за скрипучим, закритим возом московського імперіалізму в його безнадійному протистоянні цивілізованим країнам Європи.

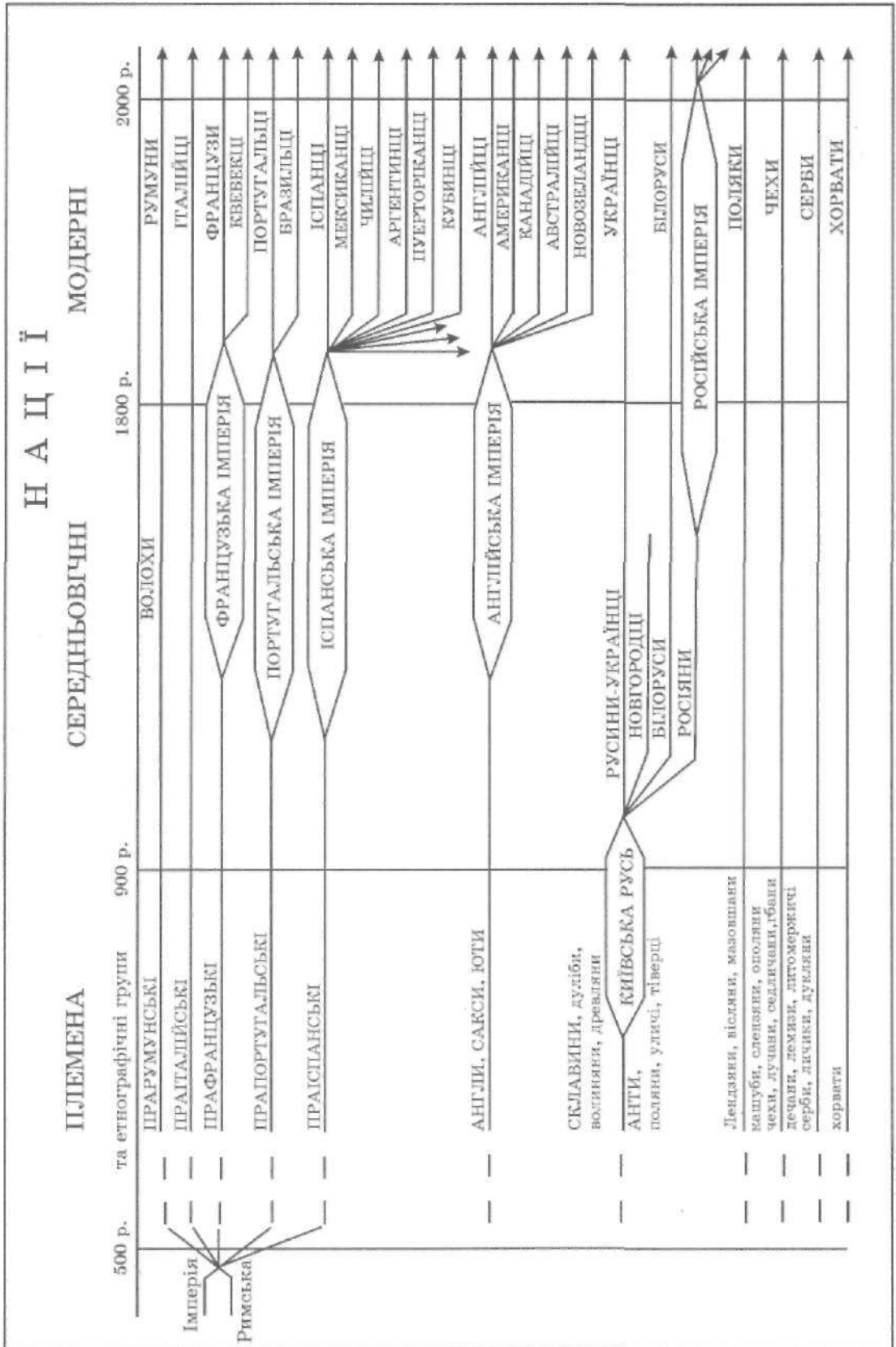
Ідеолог цивілізаційної концепції історії людства С.Хантингтон писав про альтернативу, що стала перед пострадянськими країнами після розвалу СРСР: "Скочити на підніжку переможного поїзду Європи", - як це зробили Чехія, Угорщина, Польща, Литва, Естонія, або під орудою Москви рити окопи на варварській периферії європейської цивілізації для безперспективного продовження вже програної їй війни. Нагадаю, що під варварською периферією А.Тойнбі мав на увазі культурно відстале, але матеріально залежне від цивілізації оточення, яке при агресивній налаштованості до неї живе за її ж рахунок. Такий собі стервятник на смітнику цивілізації. Ця сумна перспектива чекає на Україну, якщо вона черговий раз наступить на історичні граблі і піддасться настирним заклинам зі сходу до чергового "братського єдинення". А для переконання "упрямих хохлов все средства хороши" - від нафто-газового крану до історичних байок про спільну давньоруську колиску та "честь і славу слов'ян трипільську Арату".

1. Залізник Л. Походження українського народу // Матеріали до української етнології. - К., 1995. - С. 115-123; *Він же*. Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність // Пам'ять століть. - 1996. - № 2. - С. 7; *Він же*. Походження українського народу. - К., 1996. - С. 55-76; *Він же*. Від склавинів до української нації. - К., 1997. - С. 63-85; *Він же*. Етногенез українців та їхніх східних сусідів з позицій сучасної етнології // Записки НАУКМА. - Т. 2. - 1997. - С. 52-60; *Він же*. Етногенез українців, білорусів та росіян // Пам'ять століть. - 1997. - № 4. - С. 2-13; *Він же*. Первісна історія України. - К., 1999. - С. 217-230.
2. Чубатий М. Княжа Русь - Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй. - Нью-Йорк, 1968; Залізник Л. Від склавинів до української нації. - К., 1997. - С. 96-127; *Він же*. Первісна історія України. - К., 1999. - С. 211-216.
3. Грушевський М.С. Анти // Записки НТШ. - Львів, 1988. - Т. XXI. - Кн. I.
4. Залізник Л. Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність // Пам'ять століть. - 1996. - № 2. - С. 2-14; *Він же*. Від склавинів до української нації. - К., 1997. - С. 85-96; *Він же*. Де, як і коли виникла давньоруська народність? // Пам'ять століть. - 1998. - № 6. - С. 2-15; *Він же*. Давньоруська народність. Історія проблеми // Наукові записки НАУКМА. - К., 1999 б. - Т. 9. - Ч. 1. - С. 203-208; *Він же*. Якщо росіяни лехіти, то чи була давньоруська народність? // Наукові записки НАУКМА. - К., 2000. - Т. 18. - С. 55-60.
5. Покровський М.Н. Русская история. - М., 1926. - Т. I. - С. 199.
6. Карамзин Н.М. Предания веков. - М., 1988. - С. 39, 71.
7. Погodin М.П. Записки о древнем языке русском // Известия отделения русского языка и словесности АН. - СПб., 1856. - Т.V. - Вып. 2. - С. 70-92.
8. Залізник Л.Л. Давньоруська народність. Історія проблеми // Наукові записки НАУКМА. - К., 1999. - Т. 9. - Ч. 1. - С. 204.
9. Покровський М.Н. Возникновение Московского государства и "великорусской народности". - М., 1932. - С. 366.
10. Кавелин К.Д. Собрание сочинений. - СПб., 1987. - Т. 1. - С.597-600.
11. Ключевський В.В. Курс русской истории. - М., 1925.
12. Пытин А. История славянских литератур. - СПб., 1879. - Т. 1.
13. Грушевський М.С. Звичайна схема "русской" історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Статті по славяноведенню. - СПб., 1904.
14. Покровський М.Н. Возникновение Московского государства... - С.368.
15. Мавродин В.В. Основные этапы этнического развития русского народа // Вопросы истории. - 1950. - № 4.
16. В Институте истории Академии наук СССР // Вопросы истории. - 1951. - № 5. - С. 137-139. Чубатий М. Княжа Русь - Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй. - Нью-Йорк, 1968; Залізник Л. Від склавинів до української нації. - К., 1997. - С. 96-127.
17. Залізник Л. Походження українського народу // Матеріали до української етнології. - К., 1995. - С. 115-123; *Він же*. Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність // Пам'ять століть. - 1996. - № 2. - С. 2-14; *Він же*. Від склавинів до української нації. - К., 1997. - С. 85-96; *Він же*. Де, як і коли виникла давньоруська народність? // Пам'ять століть. - 1998. - № 6. - С. 2-15; *Він же*. Давньоруська народність. Історія проблеми // Наукові записки НАУКМА. - К., 1999 б. - Т. 9. - Ч. 1. - С. 203-208; *Він же*. Якщо росіяни лехіти, то чи була давньоруська народність? // Наукові записки НАУКМА. - К., 2000. - Т. 18. - С. 55-60.
18. Гумилев Л.Н. От Руси к России. - М., 1992. - С. 293-298; Седов В.В. Древнерусская народность. - М., 1999. - 316 с.; Трубаков О.Н. В поисках единства. - М., 1997; Петрухин В.Я. Начало этнокультурной истории Руси. - М., 1995. - С. 245; Залізник Л.Л. Давньоруська народність. Історія проблеми // Наукові записки НАУКМА. - Т. 9. - Ч. 1. - К., 1999 б. - С.203-208; *Він же*. Якщо росіяни лехіти, то чи була давньоруська народність? // Наукові записки НАУКМА. - К., 2000. - С.55-60.
19. Шилов Ю. Победа. - Киев, 2000. - С. 48, 54, 58.
20. Шилов Ю.А. Прародина ариев. - Киев, 1995. - С.610-612.
21. Археологія. - 1992. - № 4. - С. 110-147; Археологія. - 1995. - № 2. - С. 94-119 ; Археологія. - № 2. - 1966. - С. 103-120.

Zaliznyak L.L.

PROBLEM OF GENESIS OF UKRAINIAN NATIONALITY ACCORDING TO THE MODERN ETHNOLOGY

This article is devoted to problems of genesis of Ukrainian nationality. The last one arose in Early Middle Age as a most grate nations of Europe (French, English, German, Polish, Serbian, Czechian, Croatian etc). Late Middle Age version of origins Ukrainians, Russians and Byelorussia's is soviet version of very old empire historical myth. It disagree with norms of modern ethnology and formed after Second World War as a typical soviet ideology structure.

ПОХОДЖЕННЯ НАРОДІВ ЄВРОПИ